

Grammatik som resurs

Anna-Malin Karlsson
Södertörns högskola

Michael Halliday

- Lingvist från Storbritannien, nu boende i Australien.
- Stort socialt engagemang och samhällsintresse.
- Intresse för språkutveckling och lärande.
- Studerade sonen Nigels utveckling, via kommunikativa funktioner till språkliga uttryck.
- Ser grammatik som en resurs för att skapa mening, kommunicera och tänka.

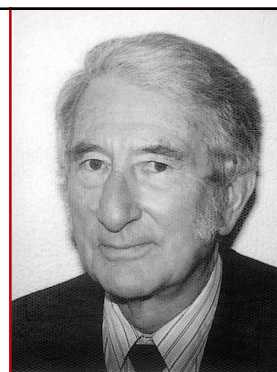
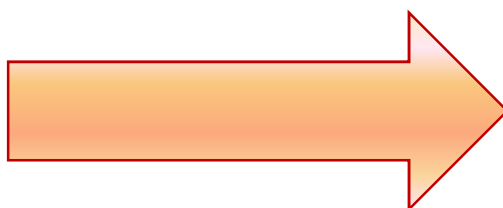

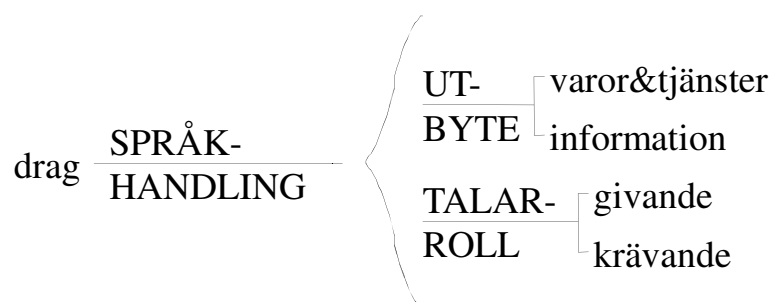
Foto: Annabelle Lukin

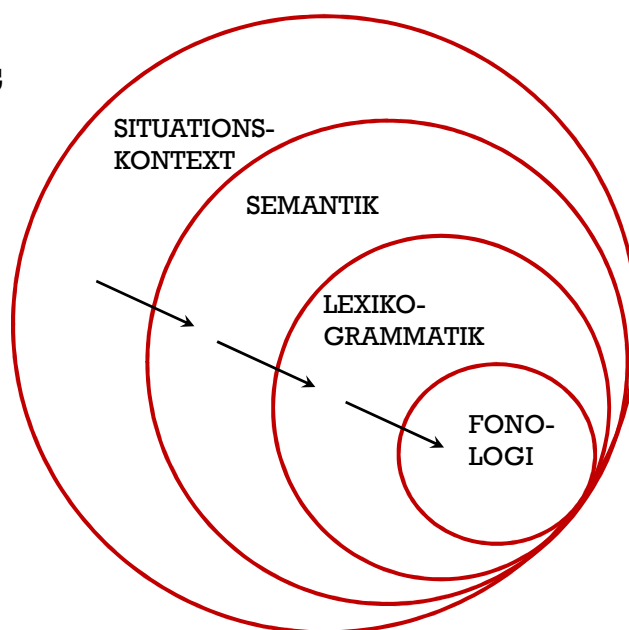
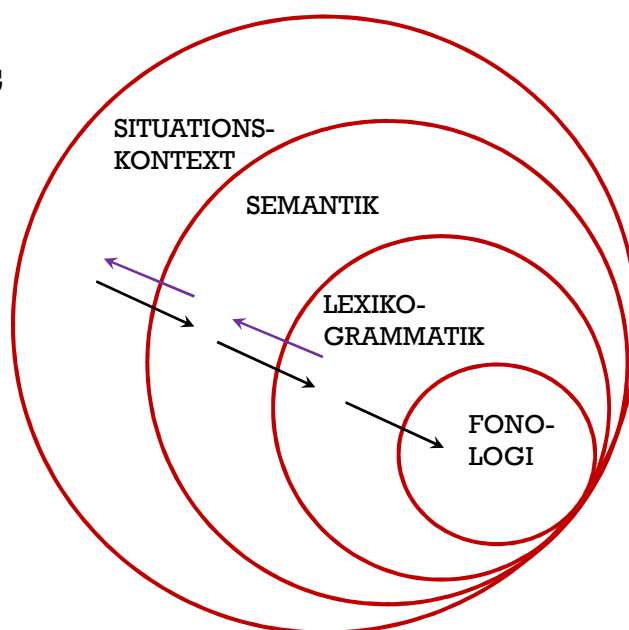
Grammatik som beskriver

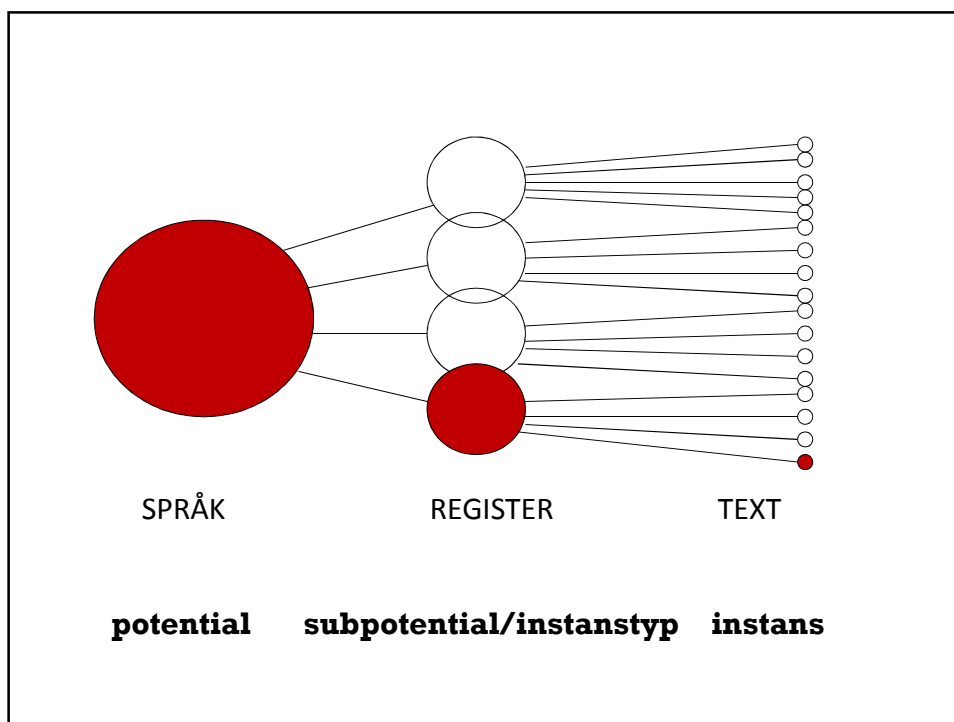
- individens språkutveckling
- människosläktets utveckling
- förändring och utveckling i text.

Systemisk-funktionell = *funktioner som ordnas i system*

Språket enligt SFG**Språket enligt SFG**

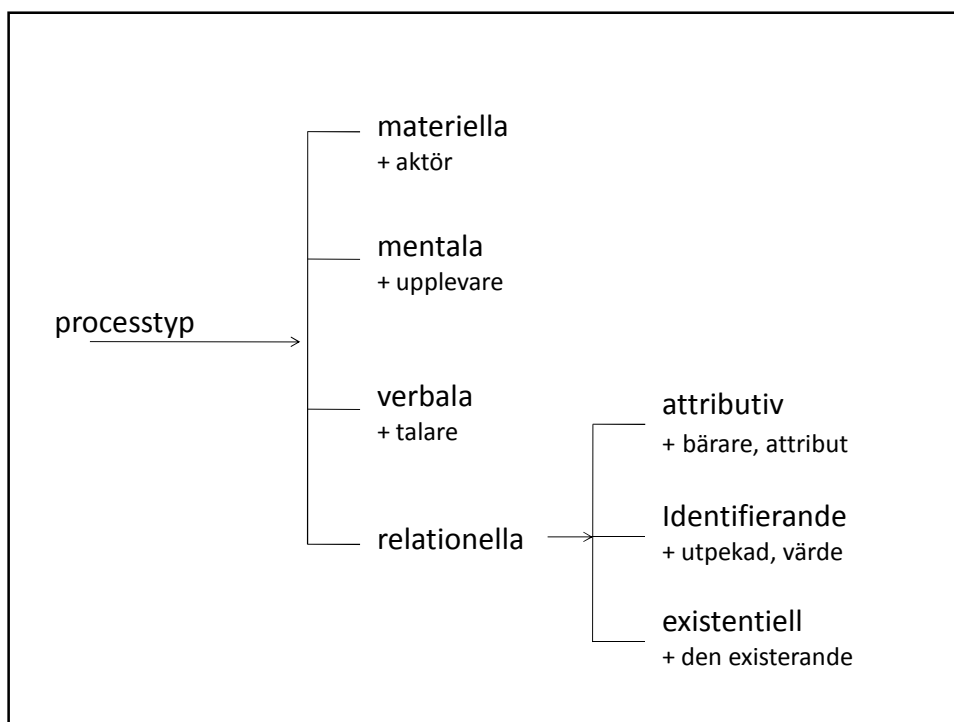
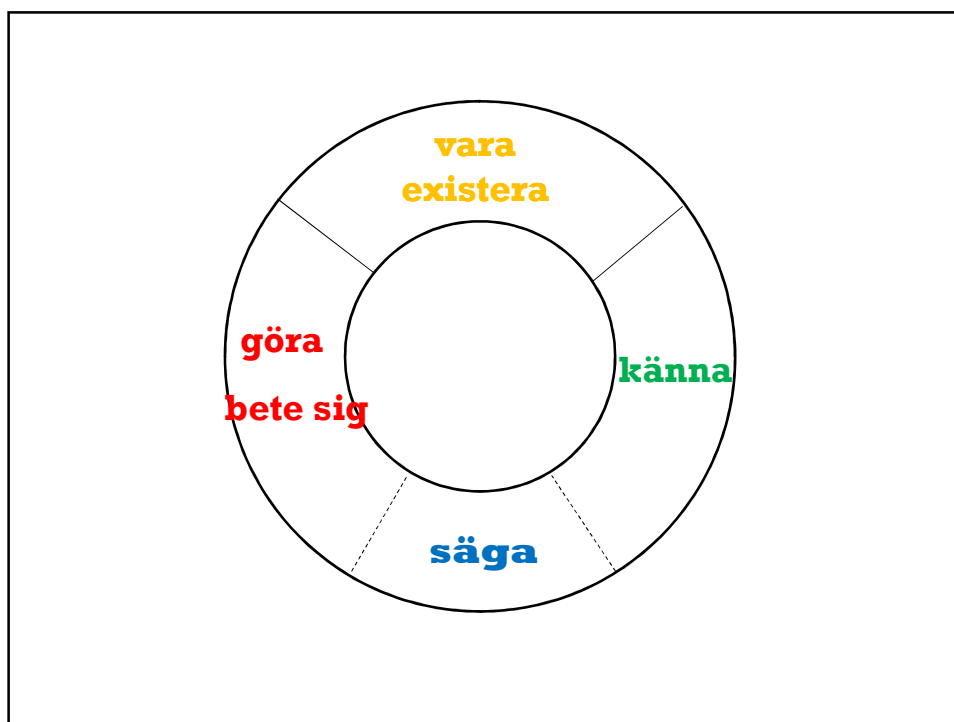

Vilka funktioner fyller språket för människan? (=metafunktioner)

- ge uttryck för erfarenheter (*ideationell metafunktion*)
- skapa och upprätthålla sociala relationer (*interpersonell metafunktion*)
- hantera (vikta och värdera) information (*textuell metafunktion*)

	Ideationellt	Inter-personellt	Textuellt
Situations-kontext	<i>verksamhet (kunskaps- område)</i>	<i>relation (roller, vem talar/skriver till vem)</i>	<i>kommunikations- sätt (tal, skrift, typ av text)</i>
Semantik	<i>ideationella betydelser</i>	<i>interpersonella betydelser</i>	<i>textuella betydelser</i>
Lexiko-gramma-tik	<i>ideationell grammatik</i>	<i>interpersonell grammatik</i>	<i>textuell grammatik</i>

	Ideationellt	Inter-personellt	Textuellt
Situations-kontext	<i>verksamhet (kunskaps- område)</i>	<i>relation (roller, vem talar/skriver till vem)</i>	<i>kommunikations- sätt (tal, skrift, typ av text)</i>
Semantik	<i>ideationella betydelser</i>	<i>interpersonella betydelser</i>	<i>textuella betydelser</i>
Lexiko-gramma-tik	<i>ideationell grammatik</i>	<i>interpersonell grammatik</i>	<i>textuell grammatik</i>

Materiellt register

Vi blev hämtade klockan 08.00 på vårt hotell, ungefär en timma senare begav vi oss ut på havet med sex andra fiskesugna turister. Vi åkte båt i över tre timmar utan ett enda napp =(Strax efter klockan 12.00 stannade båten för snorkling och lunch. Vi såg många fina små fiskar och även en stor barracuda som högg efter kycklingbenen vi slängde i vattnet.

Resedagbok på nätet

Relationellt register

De klövbärande djuren har en mycket karakteristisk fot, som avsätter lätt igenkännbara spår. Djuren har fyra tår (tå nr 1 saknas) men de går endast på spetsarna av nr 3 och 4, mellantårna, som är kraftigt utvecklade och nästan symmetriska. Tårna nr 2 och 5, som kallas lättklövar, är mycket mindre och förskjutna till fotens baksida. De sitter i många fall så högt på benet att de inte berör marken under normal gång.

Bang, Preben & Dahlström, Preben, 1998: *Spårboken. Spår och tecken efter däggdjur och fåglar*. Stockholm: Norstedts. S. 12–13.

Mentalt register

Han lyssnade ut i mörkret. Hans känsliga öron uppfattade en bil som passerade på avstånd. Annars var allting tyst. Han tog upp sin ficklampa och lät ljuset spela över stranden och vattnet. De började komma nu, kunde han se. Han skymtade två vita fläckar mot det mörka vattnet, vita fläckar som snart skulle bli fler och växa sig större.

Henning Mankell, 2002: *Innan frosten*. Stockholm: Ordfront. S. 17.

Språket och verkligheten

Kongruent:

- direkt
- nära
- naturlig
- typisk
- lärs först
- tal

Inkongruent:

- indirekt
- glidning
- utvecklade, "konstlade"
- atypisk
- lärs senare
- skrift

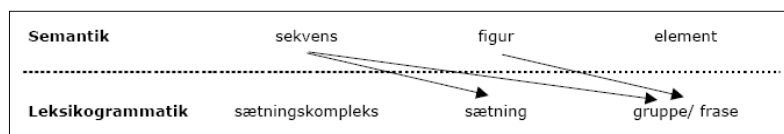
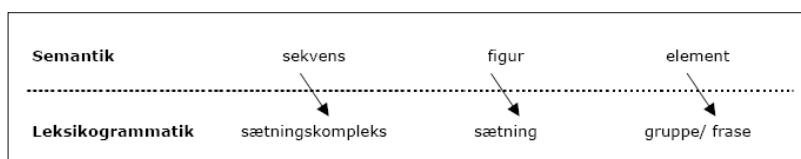

Ideationell inkongruens (ideationella grammatiska metaforer)

processbetydelse → ting-lexikogrammatik
'undersöka'   *undersökning*

kvalitetsbetydelse → ting-lexikogrammatik
'snabb'   *snabbhet*

Semantisk funktion	kongruent realisering	Grammatisk ordklass
forbinder (i sekvens)	↓	konjunktion/ subjunktion
miniproces (i cirkumstantiale)		præposition
proces		verbum
kvalitet		adjektiv
genstand ('ting')		substantiv

Efter Andersen 2003

Kongruent:

Forskaren **undersökte** graven snabbt. Då **blev** hans kollegor glada.

(två satser)

Inkongruent:

Kollegornas glädje **föranleddes** av forskarens snabbhet vid undersökningen av graven.

(en sats)

GM + passiv

(1) En bestämd mängd rumstempererat vatten **mättes** upp i en mätcylinder. (2) Det uppmätta vattnet **hölldes** sedan i en termos. (3) Vattnets temperatur **mättes** noggrant. (4a) 0,10 mol natriumhydroxid/kaliumnitrat **vägdes** upp. (4b) Massan **bestämdes** med tre värdesiffror. (5) Det uppvägda ämnet **löstes** sedan i vattnet i termosens under försiktig omrörning. (6a) Temperaturen **avlästes** när den nått maximi- eller minimivärde. (6b) Värdet **antecknades**. (7) när temperaturmätningen var klar **hölldes** lösningen i en flaska. [Från Lim Falk 2008]

Interpersonell inkongruens (interpersonella grammatiska metaforer)

frågebetydelse → påståendesats
'Har du grävt färdigt?'   *Du har grävt färdigt?*

uppmaningsbetydelse → frågesats
'Hämta spaden'   *Hämtar du spaden?*

modalitet → extra sats:
'Hon måste gräva'   *Det är viktigt att hon
gräver*

Från vardagsspråk till skolspråk ...

Från vardagsspråk till skolspråk ...

... med hjälp av grammatiken

Hur utveckla resursen grammatiken?

- Analysera texter utifrån *register*.
- Packa upp packa in och packa om betydelser i alternativa former – vad händer?
- *Genrepedagogik* (analysera texter, analysera kontexter, skriva, reflektera).